

การส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
**Extension of Organic Vegetable Production for Farmers
in Mueang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province**

ชลธิชา บุตรศรี,
นารินทร์ สิริสาร และ สินีช ทรูเมือง แสนเสริม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Cholthicha Butkhroe,

Nareerut Seerasarn and Sineenuch Khrutmuang Sanserm

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: tunesai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตผักของเกษตรกร 3) ความรู้การผลิตผักอินทรีย์ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ และ 5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์

ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จำนวน 241 ราย ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน ความคลาดเคลื่อน 0.05 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 151 ราย ใช้วิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ค่าสถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.01 คน พื้นที่ในการปลูกผักเฉลี่ย 3.28 ไร่ รายได้จากการปลูกผักเฉลี่ย 27,072.85 บาท/ปี มีต้นทุนการปลูกผักเฉลี่ย 10,405.30 บาท/ปี 2) สภาพการปลูกผัก พื้นที่ปลูกเป็นที่ลุ่ม ดินเป็นดินร่วนปนทราย ใช้แหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นและสระน้ำ รูปแบบการปลูกผักเป็นแบบนอกโรงเรือน และไม่มีการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจวิเคราะห์ 3) เกษตรกรมีความรู้ในการการผลิตผักอินทรีย์ในระดับมาก ประเด็นความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานอินทรีย์ และความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักทั่วไป 4) เกษตรกรมีปัญหาการผลิตผักอินทรีย์ในระดับมาก ในประเด็นด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง ข้อเสนอแนะเจ้าหน้าที่ควรมีการให้ความรู้ในเรื่องการปลูกและดูแลรักษาผักอินทรีย์ และ 5) เกษตรกรมีแนวทางการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์ในระดับมากที่สุด ในด้านการให้การสนับสนุน ในประเด็นสนับสนุนแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยถูก

คำสำคัญ: การส่งเสริม; แนวทางการส่งเสริม; ผักอินทรีย์

* วันที่รับบทความ : 9 กุมภาพันธ์ 2566; วันแก้ไขบทความ 25 กุมภาพันธ์ 2566; วันตอบรับบทความ : 26 กุมภาพันธ์ 2566

Received: February 9, 2023; Revised: February 25, 2023; Accepted: February 26, 2023

Abstracts

The objectives of this research were to study 1) social and economic conditions 2) vegetable production conditions of farmers 3) knowledge of organic vegetable production 4) problem and suggestions of extension of organic vegetable production. And 5) Extension guidelines for organic vegetable production by farmers.

The population of this research was vegetable farmers in Mueang Sa Kaeo District Sa Kaeo Province 241 member. The 151 sample size was based on Taro Yamane formula with the error value of 0.05. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation and ranking.

The results indicated follow that (1) Most of the farmers were female, average age 54.52 years old, graduated primary school. The average number of household members 3.01 people, average vegetable growing area 3.28 rai. The average annual household income from vegetable cultivation was 27,072.85 baht. The average household cost of growing vegetables per year was 10,405.30 baht. 2) Conditions for growing vegetables in the lowland area, The soil used for growing vegetables was sandy loam by using water sources from shallow wells and pools, The pattern of growing vegetables was outside the greenhouse and no soil samples were collected for analysis. 3) Farmers were organic vegetable production at a high level of knowledge on issue knowledge of organic standards and knowledge about growing vegetables in general. 4) Farmers were problems in producing organic vegetables at a high level on issue prevention of pests, diseases and insects. Suggestion of staff should provide knowledge on growing and maintaining organic vegetables. And 5) Farmers were guidelines extension of cultivation of organic vegetables at the highest level on issue support on the issue of supporting cheap credit sources for farmers.

Keyword: Extension; Organic vegetable; Extension guidelines

บทนำ

ปัจจุบันทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญกับกระแสสุขภาพ ความปลอดภัยทางอาหาร และการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการเกษตรหนึ่งที่สามารถตอบสนองต่อกระแสดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยมีความพร้อมและความเหมาะสมที่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ตลอดจนมีศักยภาพการผลิต ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้ อีกทั้งเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญอันดับต้นๆ ของโลก แต่การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมามุ่งเน้นเพื่อการส่งออก ผู้ผลิตและผู้บริโภคอยู่ห่างกัน จึงต้องผ่านการประกันคุณภาพหรือระบบรับรองจากหน่วยตรวจรับรองโดยบุคคลที่สาม (third party certification system) เท่านั้น (กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2558 : 71)

นับตั้งแต่ประเทศไทยรับแนวคิดการพัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีนิยาม ทำให้ประเทศไทยมีการปรับรูปแบบการทำเกษตรมาเป็นเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ ที่เน้นการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมีทางการเกษตรทั้งปุ๋ยเคมี และสารปราบศัตรูพืชเกินความจำเป็นส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเสียสมดุลของระบบนิเวศ

และที่สำคัญคือปัญหาด้านสุขภาพของทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค จากสภาพปัญหาและผลกระทบดังกล่าว ส่งผลให้เกิดกระแสความห่วงใยและใส่ใจต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งพฤติกรรมของผู้บริโภคบางส่วนที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม และการดูแลสุขภาพ ทำให้ผู้บริโภคมีความระมัดระวังในการเลือกซื้ออาหารมารับประทาน ซึ่งนอกจากจะพิจารณาถึงคุณค่าโภชนาการแล้ว ยังเน้นที่ความปลอดภัยและปราศจากสารพิษปนเปื้อน ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงปรากฏการณ์ดังกล่าว รวมทั้งการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ให้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรกรรมที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ เรียกว่า เกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) เพื่อลดการใช้สารเคมีสังเคราะห์ในการผลิตและได้ผลผลิตที่ปลอดภัย ตรงตามความต้องการของตลาด

จังหวัดสระแก้ว มียุทธศาสตร์เป็นเมืองสมุนไพร พัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer ในการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย สร้างมูลค่าสินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพปลอดภัยต่อชุมชนและผู้บริโภค การจัดโครงการขับเคลื่อนมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม สู่การพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนเป็นการรองรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รูปแบบหนึ่ง ที่ให้การรองรับผู้ผลิต เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือเครือข่ายทางสังคม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนาเครื่องมือ เพื่อจัดระบบให้เกิดการผลิต การจัดการผลิตการค้าขายผลิต เชื่อมโยงไปสู่ตลาดต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตเกษตรกรและการจัดการทุกรูปแบบเพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพึ่งตนเองเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค โดยเป้าหมายจังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ 3,000 ไร่สำหรับอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เป็นอำเภอหนึ่งที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรกรรม การเกษตรส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเคมีค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มเกษตรกรที่มีการผลิตผักอินทรีย์ขายในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว ซึ่งยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากผักเป็นพืชที่ทุกครัวเรือนบริโภคเป็นประจำ อาหารเกือบทุกชนิดมักจะมีผักไม่ว่าอย่างใดอย่างหนึ่งรวมอยู่ด้วย เพราะผักมีความสำคัญหลากหลาย มีคุณค่าทางอาหารสูง ประกอบไปด้วยวิตามินและแร่ธาตุต่างๆเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร รักษาสภาพแวดล้อม ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่นคง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ให้ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ และแนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตผักของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อศึกษาความรู้การผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
5. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ตามระเบียบวิธีการวิจัย โดยการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักของอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จำนวน 241 ราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 62.66 ของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีจับสลากให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) โดยเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตผักของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร

ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัย เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่างๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 กำหนดกรอบของเนื้อหาและคำถาม ให้สอดคล้องกับแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3 นำเครื่องมือที่จัดทำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบ ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างผู้ปลูกผักในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จำนวน 151 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในเรื่อง ต่อไปนี้

4.1.1 กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ กำหนดวัน เวลา สถานที่ รวมทั้งนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์

4.1.2 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง ซึ่งได้แก่ ดินสอปากกา กล้องถ่ายรูป กระดาษช่วยจดบันทึก แบบสัมภาษณ์และยานพาหนะ

4.1.3 ประสานงานเกษตรกร ทำการนัดหมายเกษตรกรที่จะให้สัมภาษณ์โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้นำชุมชนให้ทำการนัดเกษตรกรตามรายชื่อให้ครั้งละ 5-10 คน ในเวลาและสถานที่ที่เกษตรกรมีความสะดวกมากที่สุด

4.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ คือ

4.2.1 แนะนำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ แนะนำตัวเองให้ผู้สัมภาษณ์รู้จักก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์

4.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยให้เกษตรกรทราบ

4.2.3 อธิบายประโยชน์การวิจัย เพื่อให้เกษตรกรทราบว่า การวิจัยนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ และมีผลกระทบต่อผู้สัมภาษณ์อย่างไร

4.2.4 เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ ถามคำถามที่เตรียมไว้โดยทำในลักษณะของการพูดคุยซักถาม ในระยะเวลาที่กระชับ รวดเร็ว

4.3 บันทึกผลการสัมภาษณ์ ทำการบันทึกผลในขณะที่เกษตรกรให้สัมภาษณ์

4.4 ขั้นสิ้นสุดของการสัมภาษณ์ ทำการทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล และกล่าวขอบคุณแก่เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์

4.4.1 ทบทวนความถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์เมื่อสิ้นสุด

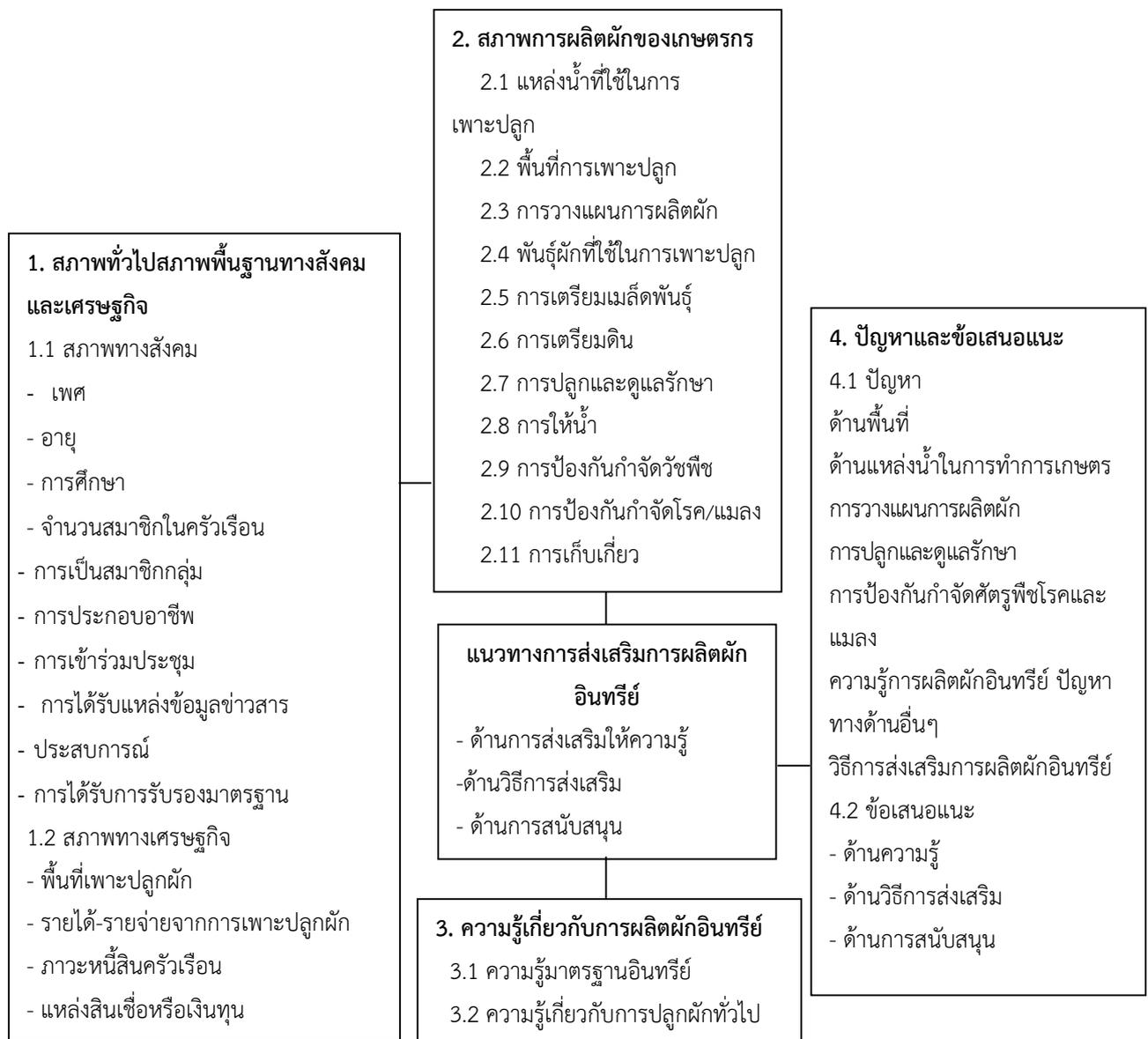
4.4.2 กล่าวขอบคุณ ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูล หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ

4.4.3 รวบรวม ตรวจสอบจำนวน ความถูกต้องครบถ้วน และสรุปจำนวนแบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ ครบตามจำนวนที่กำหนด ผู้วิจัยต้องดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และลงรหัสเพื่อประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นจากสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาชตอนที่ 4 และ 5 เท่ากับ 0.861 และ 0.826 ตามลำดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ โดยนำคะแนนรวมมาหาค่าเฉลี่ยแล้วจัดอันดับตามเกณฑ์เฉลี่ย เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณาระดับ ความถี่ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาดังสูตรการคำนวณระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับชั้นโดยใช้ สูตรการคำนวณช่วงความกว้างของชั้น (มัลลิกา บุณนาค, 2537 : 29) ดังนี้ 1.00 - 1.80 เท่ากับน้อยที่สุด 1.81 - 2.60 เท่ากับน้อย 2.61 - 3.40 เท่ากับปานกลาง 3.41 - 4.20 เท่ากับมาก 4.21 - 5.00 เท่ากับมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ใช้เพื่อการอธิบายคุณลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยต้องการศึกษาการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยใช้สารสนเทศภูมิศาสตร์เข้ามาบูรณาการ โดยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร หลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และหลักการปฏิบัติในการทำการเกษตรอินทรีย์ นำมาสังเคราะห์ จนได้องค์ประกอบการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ จากนั้นจึงหาแนวทางในการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วต่อไป ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานทางด้านสังคม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 60.9 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.52 ปี ร้อยละ 58.9 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.01 คน ร้อยละ 99.4 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 62.3 มีการประกอบอาชีพนอกจากการปลูกผัก คือ การทำนา ร้อยละ 51 การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ เฉลี่ย 1.33 ครั้ง/ปี การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ จากเจ้าหน้าที่รัฐ ร้อยละ 84.1 มีประสบการณ์การปลูกผักอินทรีย์เฉลี่ย 2.69 ปี เกษตรกรร้อยละ 84.1 ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าทางการเกษตร

1.2 สภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 92.7 การถือครองที่ดินเป็นของตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.28 ไร่ รายได้จากการเพาะปลูกผักของครัวเรือนต่อปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27,072.85 บาท/ปี รายจ่ายจากการเพาะปลูกผักของครัวเรือนต่อปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 10,405.30 บาท/ปี ภาวะหนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ 22,516.56 บาท แหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำการเกษตร ร้อยละ 93.4 ใช้ทุนตนเอง

2. สภาพการผลิตผักของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

พบว่า เกษตรกรร้อยละ 37.7 ใช้แหล่งน้ำในการปลูกผักจากบ่อน้ำตื้น เกษตรกรร้อยละ 59.6 มีพื้นที่ในการเพาะปลูกเป็นพื้นที่ลุ่ม เกษตรกรร้อยละ 39.1 มีสภาพดินในการเพาะปลูกผักเป็นพื้นที่ดินร่วนปนทราย ร้อยละ 90.1 มีการสับเปลี่ยนการเพาะปลูกพืชต่างชนิดกันในแปลง เมล็ดพันธุ์ทั้งหมดในการเพาะปลูกเกษตรกรซื้อจากร้านค้า/เอกชน เกษตรกรร้อยละ 89.4 ไม่มีการทำการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่สมบูรณ์ออกก่อนการเพาะปลูก เกษตรกรทั้งหมด ไม่มีการเก็บตัวอย่างดินในแปลงเพื่อตรวจวิเคราะห์ก่อนการเพาะปลูก เกษตรกรร้อยละ 84.1 มีการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใส่ปุ๋ยคอก/หมัก/อินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 39.7 มีการเตรียมดินโดยการยกแปลงดินสูง เกษตรกรร้อยละ 56.3 มีวิธีการปลูกโดยการหยอดเมล็ดลงหลุม ร้อยละ 97.4 มีการใส่ปุ๋ยรองพื้นหรือรองก้นหลุม เกษตรกรร้อยละ 96 มีการใส่ปุ๋ยหลังการเพาะปลูก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.7 ครั้ง ต่อรอบการผลิต เกษตรกรร้อยละ 61.6 ใส่ปุ๋ยทั้งอินทรีย์และเคมี เกษตรกรร้อยละ 92.1 มีการสำรวจแปลงผัก เกษตรกรร้อยละ 46.4 มีการให้น้ำแบบปล่อยตามร่อง มีการกำจัดวัชพืชก่อนปลูกโดยการไถดะ ไถพรวน เกษตรกรร้อยละ 62.9 ใช้แรงงานคนในการกำจัดวัชพืชหลังปลูก เกษตรกรร้อยละ 50.3 พบโรคราน้ำค้างในผัก เกษตรกรร้อยละ 66.2 พบแมลงด้วงเต่าแดง เกษตรกรร้อยละ 78.1 ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูผัก เกษตรกรร้อยละ 86.1 ใช้แรงงานในครัวเรือนในการเก็บเกี่ยว เกษตรกรร้อยละ 80.1 นับอายุในการเก็บเกี่ยวผัก เกษตรกรร้อยละ 60.3 มีการจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพ โดยการล้างทำความสะอาด และเกษตรกรทั้งหมดขายผลผลิตในตลาดชุมชนเป็นหลัก

3. ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ตรวจให้คะแนนในแต่ละข้อ โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วรวมคะแนนทั้งหมด และนำคะแนนรวมของแต่ละคนมาจัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ในการประเมินการแปลความหมายคะแนนระดับความรู้เป็น 3 ระดับ โดยเกณฑ์ให้คะแนนโดยใช้การวัดแบบอิงเกณฑ์ของ Bloom ดังนี้ ระดับสูง หมายถึง ได้คะแนน 12-15 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป) ระดับปานกลาง หมายถึง ได้คะแนน 9-11 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 60-79) และ ระดับต่ำ หมายถึง ได้คะแนน 0-8 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 59 ลงมา) ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุประดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

n=151			
ความรู้การผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร (คะแนน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ความหมาย
0 - 8	27	17.9	ต่ำ
9 - 11	48	31.8	ปานกลาง
12 - 15	76	50.3	สูง
ต่ำสุด = 7 คะแนน	สูงสุด = 14 คะแนน		
ค่าเฉลี่ย = 10.33 คะแนน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.4463		

จาก ตารางที่ 1 สรุปภาพรวมระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า อันดับ 1 เกษตรกร ร้อยละ 50.3 มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ระดับสูง รองลงมาเกษตรกร ร้อยละ 31.8 มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ ในระดับปานกลาง และอันดับ 3 เกษตรกร ร้อยละ 17.9 มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ในระดับต่ำ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า ประเด็นปัญหาที่เกษตรกรพบในการทำการผลิตผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.43) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า อันดับ 1 ประเด็นปัญหาทางด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 4.57) รองลงมา ประเด็นปัญหาทางด้านความรู้การผลิตผักอินทรีย์ ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.36) ประเด็นปัญหาการปลูกและดูแลรักษาระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.32) ประเด็นปัญหาทางด้านอื่นๆ ระดับปานกลาง

(ค่าเฉลี่ย 3.26) ประเด็นปัญหาการวางแผนการผลิตผัก ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.20) ประเด็นปัญหาด้านพื้นที่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.12) ประเด็นปัญหาด้านแหล่งน้ำในการทำการเกษตร ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) และประเด็นปัญหาด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.68) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปภาพรวมปัญหาที่เกษตรกรพบในการทำการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	n=151
				อันดับ
1.ด้านพื้นที่	3.12	0.906	ปานกลาง	6
2.ด้านแหล่งน้ำในการทำการเกษตร	2.95	0.867	ปานกลาง	7
3.การวางแผนการผลิตผัก	3.20	0.927	ปานกลาง	5
6. การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง	4.57	0.800	มากที่สุด	1
ค่าเฉลี่ย	3.43	0.812	มาก	

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า ประเด็นข้อเสนอแนะที่เกษตรกรพบในการทำการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า ประเด็นข้อเสนอแนะที่เกษตรกรพบในการทำการผลิตผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า อันดับ 1 ข้อเสนอแนะด้านประเด็นความรู้ ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) รองลงมาอันดับ 2 ข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.05) และข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริม ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.677) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปภาพรวมข้อเสนอแนะที่เกษตรกรพบในการทำการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	n=151
				อันดับ
1. ด้านประเด็นความรู้	4.11	0.759	มาก	1
2. ด้านวิธีการส่งเสริม	3.77	0.603	มาก	3
3. ด้านการสนับสนุน	4.05	0.619	มาก	2
ค่าเฉลี่ย	3.98	0.660	มาก	

5. แนวทางส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

สรุปภาพรวมระดับแนวทางส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า ภาพรวมระดับแนวทางส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า อันดับ 1 แนวทางในการส่งเสริมด้านการสนับสนุน ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.39) รองลงมา อันดับ 2 แนวทางในการส่งเสริมด้านการส่งเสริมให้ความรู้ ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31) และแนวทางในการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริม ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.63) ตามลำดับ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปภาพรวมระดับแนวทางส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นแนวทางการส่งเสริม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	n=151
				อันดับ
1. ด้านการส่งเสริมให้ความรู้	4.31	0.717	มากที่สุด	2
2. ด้านวิธีการส่งเสริม	3.63	0.704	มาก	3
3. ด้านการสนับสนุน	4.39	0.718	มากที่สุด	1
ค่าเฉลี่ย	4.11	0.713	มาก	

5.1 ด้านส่งเสริมให้ความรู้ พบว่า ภาพรวมของเกษตรกรมีแนวทางการให้ความรู้การผลิตผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31) ทั้งหมด 5 ประเด็น คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.31) การให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตผักอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.31) การให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.31) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ทำการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.31) และการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดวัชพืช โรคและแมลงด้วยสารชีวภัณฑ์ ตามแบบเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.31) ตามลำดับ

5.2 ด้านวิธีการส่งเสริม

5.2.1 การส่งเสริมรายบุคคล พบว่า ภาพรวมของเกษตรกรมีแนวทางการให้การส่งเสริมรายบุคคล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75) แนวทางการให้การส่งเสริมรายบุคคล อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีตารางเยี่ยมเยียนเกษตรกรเป็นประจำ (ค่าเฉลี่ย 3.81) เกษตรกรต้องมีช่องทางการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ทันทีและหลากหลายช่องทาง เช่น โทรศัพท์ แอปพลิเคชันต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 3.71) และต้องสร้างเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ที่สามารถให้คำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานได้ทันที (ค่าเฉลี่ย 3.74) ตามลำดับ

5.2.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า ภาพรวมของเกษตรกรมีแนวทางการให้การส่งเสริมแบบกลุ่ม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75) แนวทางการให้การส่งเสริมแบบกลุ่ม ระดับมาก 3 ประเด็น คือ ควรมีแปลงเรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยนการผลิตผักอินทรีย์ให้ดีขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.80) ควรมีกิจกรรมศึกษาดูงาน

นอกพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.74) และควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตผักอินทรีย์ในพื้นที่ ระหว่างเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกรที่ผลิตผักอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.71) ตามลำดับ

5.2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน พบว่า ภาพรวมของเกษตรกรมีแนวทางการให้การส่งเสริมแบบมวลชน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) แนวทางการให้การส่งเสริมแบบมวลชน ระดับมาก 1 ประเด็น คือ ครัวใช้โทรทัศน์/วิทยุกระจายเสียง/เสียงตามสาย/หอกระจายข่าว ในการให้ความรู้และข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 3.80) ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ครัวใช้สื่อผ่านอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชันต่างๆ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น ในการให้ความรู้และข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 3.38) และครัวใช้เอกสารความรู้ เอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ ในการให้ความรู้และข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 2.99) ตามลำดับ

5.3 ด้านการให้การสนับสนุน พบว่า ภาพรวมของเกษตรกรมีแนวทางการให้การส่งเสริมด้านการให้การสนับสนุน อยู่ในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.39) แนวทางการให้การส่งเสริมด้านการให้การสนับสนุน อยู่ในระดับ มากที่สุด 3 ประเด็น คือ ภาครัฐหรือเอกชนควรสนับสนุนให้ตรงตามฤดูกาลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.44) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรแนะนำช่องทางให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งทุน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรในด้านการผลิตและการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.32) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการ เรื่อง การส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรใน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

1.1 สภาพทางด้านสังคม

เพศ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 60.9 เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย สุทธิเจริญ และคณะ (2563 : 90-100) ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจขอใบรับรองอินทรีย์ของเกษตรกรปลูกผักในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 86.25 เป็นเพศหญิง เนื่องจากเกษตรกรเพศหญิงมีความสนใจในการปลูกพืชแบบปลอดภัยมากกว่าเพศชาย ซึ่งต้องมีการดูแลเอาใจใส่อย่างมาก แรงงานชายในครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้าง ออกไปทำงานนอกบ้าน มักไม่ชอบกิจกรรมทางสังคม ให้เพศหญิงเป็นตัวแทนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆแทน

อายุ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 54.52 ปี ใกล้เคียงกับ งานวิจัยของ ศุภชัย สุทธิเจริญ และคณะ (2563 : 90-100) พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 54 ปี เนื่องจากโดยอายุเฉลี่ยของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเข้าใกล้วัยสูงอายุ จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ได้อยู่บ้าน มีเวลาพักผ่อนและดูแลบุตรหลาน

ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 58.90 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย สุทธิเจริญ และคณะ (2563 : 90-100) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.25 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาต่อ โดยออกมาประกอบอาชีพทำงานช่วยเหลือครอบครัวและทำมาหาเลี้ยงชีพ เนื่องด้วยในอดีตในการคมนาคมขนส่งที่ไม่สะดวกสบายทำให้ไม่สามารถไปศึกษาต่อได้

การได้รับแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 84.1 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ รองลงมา ร้อยละ 58.3 จากคนรู้จัก ร้อยละ 51.7 จากการฝึกอบรม/ดูงาน ร้อยละ 47.7 จากสื่ออินเทอร์เน็ต ร้อยละ 39.1 จากโทรทัศน์ ร้อยละ 22.5 จากเอกสาร/แผ่นพับ/วารสาร ร้อยละ 17.9 จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนและร้อยละ 3.3 จากวิทยุ ตามลำดับ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรอินทรีย์ ทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานรัฐเข้าถึงเกษตรกรได้มาก

ประสบการณ์ในการปลูกผักอินทรีย์ (ปี) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์ มีประสบการณ์ปลูกผักอินทรีย์เฉลี่ย 2.69 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พยงค์ ศรีเจริญ และคณะ (2562 : 75-90) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์มีประสบการณ์ในการปลูกผัก จำนวน 1-5 ปี เนื่องจากในปัจจุบันมีกระแสรักสุขภาพมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคหันมาสนใจการผลิตและบริโภคสินค้าอินทรีย์ เมื่อตลาดมีความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้นทำให้เกษตรกรเริ่มหันมาสนใจการทำเกษตรอินทรีย์ที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าและสุขภาพที่ดีขึ้น

การได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าทางการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 84.1 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภชัย สุทธิเจริญ และคณะ (2562, น.98) กล่าวว่า แม้ภาครัฐจะมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรขอใบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับราคาและขยายช่องทางการจัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น แต่จำนวนเกษตรกรที่ได้รับใบรับรองมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ทั้งหมด เนื่องจากมาตรฐานสินค้าการเกษตรต่างๆ มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการขอการรับรองมาตรฐานที่ยุ่งยาก เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชผักขายส่งตลาดทั่วไป จึงยังไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าในปัจจุบัน

1.2 สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

การถือครองพื้นที่ปลูกผัก ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการถือครองที่ดินเป็นของครัวเรือนมีพื้นที่ปลูกผักเฉลี่ย 3.28 ไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พยงค์ ศรีเจริญ (2562 : 75-90) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ปลูกผักไม่เกิน 5 ไร่ เนื่องจากการปลูกพืชผัก ใช้พื้นที่ทางการเกษตรจำนวนน้อย ระยะเวลาการเก็บเกี่ยวไว แตกต่างจากพืชไร่ ทำให้การปลูกพืชผักไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่การเกษตรที่มาก

รายได้จากการเพาะปลูกผักของครัวเรือน (บาท/ปี) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27,072.85 บาท/ปี เป็นไปในทิศทางเดียวกับ อัยรดา พรเจริญ และคณะ (2562 : 633-648) ศึกษาเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาด และการเป็นผู้ประกอบการที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของการผลิตเกษตรอินทรีย์ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 41.69 ปี เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกผักมีอาชีพหลักอย่างอื่น เช่น การทำนา ทำไร่ การปลูกผักส่วนใหญ่เป็นเพียงอาชีพเสริม ทำให้รายได้ส่วนใหญ่จากการเพาะปลูกผักจึงมีค่าเฉลี่ยต่อปีที่ไม่มากนัก

รายจ่ายจากการปลูกผักของครัวเรือน (บาท/ปี) ผลการศึกษาพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 10,405.30 บาท /ปี ใกล้เคียงกับ เสียรชัย พันธคง และคณะ (2558 : 63-70) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน และประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดภัย จากสารพิษในตำบลบางเหริย อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา พบว่า ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ของผักทุกชนิด ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนไม่ถึง 10,000 บาทต่อไร่ เนื่องจากการเพาะปลูกผักใช้พื้นที่การเพาะปลูกไม่มาก และแรงงานในการเพาะปลูกเป็นแรงงานภายในครัวเรือน ทำให้ต้นทุนการผลิตของผักต่อไร่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่เป็นต้นทุนในการเตรียมดินก่อนการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว

2. สภาพการผลิตผักของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรใช้แหล่งน้ำในการเพาะปลูกผักจากบ่อน้ำตื้น ร้อยละ 37.7 รองลงมา ร้อยละ 36.4 ใช้น้ำจากสระน้ำ มีสภาพพื้นที่ปลูกผักเป็นพื้นที่ลุ่ม สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เนื่องจากผักเป็นพืชที่ต้องรดน้ำอยู่เสมอ เกษตรกรที่ปลูกผักจึงเป็นเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำ พื้นที่ที่เกษตรกรเลือกปลูกส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่ลุ่มมีแหล่งน้ำกักเก็บได้ โดยพบว่าร้อยละ 88.7 ปลูกผักนอกโรงเรือน มีการสับเปลี่ยนชนิดพันธุ์ผักในการเพาะปลูก เกษตรกรร้อยละ 89.4 ไม่ทำการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ออกก่อนการเพาะปลูก และไม่มีการเก็บตัวอย่างดินในแปลงเพื่อตรวจวิเคราะห์ โดยการเตรียมพื้นที่ปลูกโดยยกแปลงดินสูงและขุดร่องลึกวิธีการปลูก ร้อยละ 56.3 หยอดเมล็ดลงหลุมและมีการเพาะกล้าก่อนนำมาเพาะปลูก มีการใส่ปุ๋ยรองพื้นหรือรองกันหลุม และใส่ปุ๋ยหลังปลูก โดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์และเคมี มีการสำรวจแปลงผัก ให้น้ำโดยแบบปล่อยตามร่อง และผักบัว/สายยาง ทุกวัน 1 ครั้ง (เช้า/เย็น) เนื่องจากผักมีหลายชนิดทำให้วิธีการเพาะปลูกแตกต่างกันออกไป โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกนอกโรงเรือนเพราะว่าขาดต้นทุนการสร้างโรงเรือน เกษตรกรที่ไม่มีการคัดแยกเมล็ดเพราะง่ายต่อการเพาะปลูกและประหยัดเวลา การให้น้ำเพียงวันละ 1 ครั้งเพียงพอต่อการเจริญเติบโตจนถึงเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีการกำจัดวัชพืชก่อนปลูก โดยใช้แรงงานคนกำจัด เกษตรกร มีการล้างทำความสะอาดผลผลิตและเกษตรกรทั้งหมดมีการขายตลาดในชุมชน เนื่องจากตลาดในชุมชนเป็นตลาดที่ใกล้ จึงมีผลผลิตบางส่วนที่เกษตรกรนำไปขายในพื้นที่ และบางส่วนส่งออกขายตามตลาดอื่นๆ เช่น โรงพยาบาล ตลาดออนไลน์ เป็นต้น

3. ความรู้การผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า สรุปรภาพรวมระดับความรู้การผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.0 มีความรู้ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 13.33 คะแนน สอดคล้องกับ ดนุพล สุขปลั่ง และคณะ (2565 : 1166-1184) ศึกษา

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ระดับมาก ร้อยละ 53.4 เนื่องจากในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารเกษตรอินทรีย์เข้าถึงได้ง่าย มีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอทำให้เกษตรกรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ที่พบในระดับที่มากที่สุด คือ ประเด็นปัญหาการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง พบข้อเสนอแนะด้านความรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น ควรให้ความรู้ในเรื่องการปลูกและดูแลรักษาผักอินทรีย์ และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง มีข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตรในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน มีการอบรมก่อนเริ่มเพาะปลูก เกษตรกรสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้โดยตรงและควรจัดทำแปลงสาธิต สอดคล้องกับ ดนุพล สุขปลั่ง และคณะ (2565 : 1166-1184) การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เกษตรอำเภอ ภาครัฐ ในการให้ความรู้และเงินทุน โดยมีการจัดประชุมให้ข่าวสารในการทำเกษตรอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับ นราศินี แก้วไหลมา และคณะ (2560 : 387-395) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การทำเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เกษตรกรมีควมรู้น้อย การควบคุมศัตรูพืชทำได้ยาก แหล่งจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์มีจำกัด ต้องใช้เวลามากในการดูแลพืชที่ปลูก และไม่สามารถควบคุมหรือทำตามขั้นตอนการทำเกษตรอินทรีย์ได้ทุกประเด็น ข้อเสนอแนะด้านช่องทางการได้รับข่าวสารความรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น ควรจัดให้มีเอกสารความรู้ เอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ และควรจัดให้มีข่าวสาร ความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยี ทางสื่อ ออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก วิดีโอ สอดคล้องกับ กนกพร นันทดี และคณะ (2562 : 49-60) เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการผลิตพืชให้ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ เช่น ระบบการทำเกษตรอินทรีย์ ระบบเกษตรดีที่เหมาะสม ในส่วนข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น ควรสนับสนุนแหล่งสินเชื่อที่ดอกเบี้ยถูกแก่เกษตรกร การรับซื้อผลผลิตให้เป็นไปตามความสอดคล้องกับต้นทุนการผลิต เนื่องจากถึงแม้เกษตรกรจะตอบคำถามเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ในระดับมากก็ตาม แต่เกษตรกรยังขาดความรู้การผลิตผักอินทรีย์และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลงที่สามารถทำได้และเห็นผล การจัดการอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอจึงเป็นข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ยิ่งขึ้น

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ ของเกษตรกรในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า เกษตรกรมีแนวทางการให้ความรู้การผลิตผักอินทรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็น การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ การให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตผักอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.31) การให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.31) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ทำการเกษตร

(ค่าเฉลี่ย 4.31) และการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดวัชพืช โรคและแมลงด้วยสารชีวภัณฑ์ ตามแบบเกษตรกรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.31) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูวนิดา คุณผลิน (2562 : 345-356) วิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกรสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การปลูกผักปลอดสาร พบว่า ควรให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสาร เริ่มตั้งแต่ การเตรียมดิน การเลือกพันธุ์ การปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวและการตลาด ควรให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ฉีดพ่นยาฆ่าแมลงจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งสิ่งแวดล้อม น้ำ ดิน อากาศ ควรให้ความรู้ด้านการตลาด ที่เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ จะต่อยอดความรู้ได้ เนื่องจากถ้าเกษตรกรมีความรู้ก็จะไม่กลัวในการทำสิ่งที่ผิดแปลกไปจากเดิม การได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงหรือทดลองทำ ทำให้เกษตรกรมีความกล้าที่จะริเริ่มทดลองนำไปทำในแปลงของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในด้านวิชาการ

1) ควรให้มีการจัดการอบรม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกและดูแลรักษาผักอินทรีย์ โดยเน้นความรู้ในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง แบบเกษตรกรอินทรีย์ สร้างความรู้ความเข้าใจ ในการป้องกันรักษา การคาดการณ์การระบาดของศัตรูพืช การวินิจฉัยโรคและแมลงศัตรูพืช เพื่อป้องกันรักษา ให้ทันทั่วทั้งที่ เป็นการป้องกันผลผลิตไม่ให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการผลผลิตสินค้าเกษตรแบบอินทรีย์

2) ควรส่งเสริมและผลักดันเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้ผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองให้มากยิ่งขึ้น

3) ควรส่งเสริมให้มีการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี เป็นการลดการใช้สารเคมีโดยส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ ทำให้ชุมชนเกษตรกรมีชีวิตสุขภาพดีขึ้น ช่วยรักษามลภาวะสิ่งแวดล้อม ผู้ผลิต และผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมี และเป็นการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรต่อไป

4) ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการผลิตสินค้าเกษตรใหม่ๆ มีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นระยะโดยเฉพาะในช่วงฤดูการผลิตทางการเกษตร

5) ควรส่งเสริมด้านการตลาด ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการตลาดการจำหน่ายผลผลิต และการแปรรูปผลผลิต

2. ข้อเสนอแนะในด้านนโยบาย

1) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความสำคัญในเรื่อง การถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกและดูแลรักษาผักอินทรีย์ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคและแมลง การบริหารจัดการน้ำ และการเลือกพื้นที่ทำการเกษตร ตลอดจนการวางแผนการผลิตผักอินทรีย์ เนื่องจาก ปัจจุบันการส่งเสริมการผลิตสินค้าการเกษตรอินทรีย์ยังเข้าถึงเกษตรกรเพียงส่วนน้อย

2) สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสระแก้ว หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้มีตลาดหรือแหล่งขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ที่เพิ่มมากขึ้น

3) สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสระแก้ว ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดแก่เกษตรกร

4) ศึกษาและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ให้เกษตรกรเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

5) บูรณาการร่วมกันในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมให้เกษตรกรจัดแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ผ่านงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว และกรมพัฒนาที่ดิน

3. ข้อเสนอแนะในด้านปฏิบัติการ

1) จัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และทำแปลงสาธิต ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นความสำคัญ และริเริ่มเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูก พิจารณาถึงความสอดคล้องในแต่ละพื้นที่การผลิตของเกษตรกร เพื่อที่เกษตรกรจะได้นำไปปรับใช้ให้ตรงกับบริบทพื้นที่ของตนเอง และเจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

2) ขยายกลุ่มเป้าหมายและสร้างเครือข่ายเกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมในโครงการต่าง ๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น โครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ โครงการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ เป็นต้น

3) ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง การประชาสัมพันธ์ผ่านทางชุมชน การจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

จากงานวิจัยที่ได้ พบว่า แนวทางการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกร ในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ควรมีการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขอการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของเกษตรกรในการผลิตผักและพืชชนิดอื่นเพื่อจะ得以ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตผักอินทรีย์ต่อไป

2. ควรศึกษาผลผลิตทางการเกษตรของผักอินทรีย์นำมาเปรียบเทียบกับผักที่ปลูกแบบใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้เกิดการยอมรับหรือปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้น

3. ควรศึกษาหลักสูตรและปรับปรุงเนื้อหาในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้การผลิตผักอินทรีย์ ให้เหมาะสมกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนเชิงเศรษฐศาสตร์เพื่อยืนยันว่าการผลิตผักแบบอินทรีย์ มีข้อแตกต่างจากการใช้สารเคมีอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นันทดี และคณะ. (2562). ความต้องการรับบริการวิชาการด้านการเกษตรของเกษตรกรในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารผลิตภัณฑ์การเกษตร*. 1 (3), 49-60.
- กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน. (2558). *คู่มือแนวทางการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- دنوپل สุขปลั่ง และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*. 5 (3), 1166-1184.
- เธียรชัย พันธคง และคณะ. (2558). การวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน และประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในตำบลบางเหริ่ง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 7 (13), 63-70.
- นราศินี แก้วไหลมา และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเกษตร*. 33 (3), 387-395
- พยงค์ ศรีเจริญ และคณะ. (2562). พฤติกรรมการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *The Journal of Boromarjonani College of Nursing Suphanburi*. 2 (2), 75-90.
- ภูวนิดา คุณผลิน. (2562). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกรสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การปลูกผักปลอดสาร. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 6 (1), 345-356.
- มัลลิกา บุนนาค (2537). *สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย สุทธิเจริญ และคณะ (2563). การตัดสินใจขอใบรับรองอินทรีย์ของเกษตรกรปลูกผักในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*. 37 (2), 90-100.
- อัยรดา พรเจริญ และคณะ. (2562). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 12 (4), 633-648